

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย

5.1 ความเบื้องต้น

ในบทนี้จะศึกษาถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในประเทศไทยว่า มีความเป็นมาอย่างไร ประชาชนชาวไทยมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติหรือไม่ เพียงใด ดังนั้น จึงต้องเข้าใจถึงความหมายของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย ในบทนี้เสียก่อนว่าหมายถึง สถานเหตุการณ์บ้านเมืองของประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2475 ที่มีการปฏิวัติ รัฐประหารและการก่อการกบฏ ทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย ไม่สงบเรียบร้อย ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนไทยทุกคน

5.2 ความเป็นมาของเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย

นับตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ.2475 โดย "คณะราษฎร" เป็นต้น มาจนกระทั่งปัจจุบันมีการรัฐประหารเกิดขึ้น 9 ครั้ง และการกบฏอีก 9 ครั้ง * ในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย ซึ่งการปฏิวัติ รัฐประหาร กบฏ มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมโดยสงบ ดังนี้ คือ

5.2.1 ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ.2475-รัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494

5.2.2 ช่วงรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494-รัฐประหาร 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514

* ดูตารางที่ 1 ในภาคผนวก หน้า 234.

5.2.3 ช่วงรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514-รัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์

พ.ศ.2534

5.2.1 ช่วงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน พ.ศ.2475-รัฐประหาร

29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494

จากการปฏิวัติของคณะราษฎรที่ประกอบด้วย คณะนายทหารบก ทหารเรือ และข้าราชการพลเรือน โดยมีเหตุผลที่อ้างในการปฏิวัติ คือ การปกครองแบบเดิมไม่สามารถแก้ปัญหาของประเทศได้และทำให้ราษฎรมีความทุกข์ยากเดือดร้อน

สภาพการณ์โดยทั่วไปก่อนหน้าการปฏิวัติ พ.ศ.2475 มีสาเหตุมาจากความตื่นตัวในแนวความคิดประชาธิปไตยของกลุ่มผู้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตก ประกอบกับสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศตกต่ำ ประชาชนทุกข์ยาก ข้าราชการถูกปลดออกจากราชการ อันเป็นผลนำไปสู่สภาพการณ์ทางการเมืองที่ขัดแย้ง มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมในระหว่างราษฎรสามัญชนกับพระราชวงศ์ ก่อให้เกิดการแตกแยกของการปกครองและมองหาจุดแก้ไขข้อบกพร่องของการปกครองแบบเดิม ประกอบกับความเชื่อว่าระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของตะวันตกจะเป็นรูปแบบการปกครองที่แก้ไขได้ จึงก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงการปกครองในรูปของการปฏิวัติ¹

ในช่วงปฏิวัติ พ.ศ.2475 จึงเป็นช่วงที่ผู้ปกครองเดิม คือ พระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์ได้ถูกลดบทบาททางการเมืองลง แต่อำนาจทางการเมืองไม่ได้เคลื่อนลงสู่ประชาชนอย่างแท้จริงตามแนวคิดระบอบประชาธิปไตย กลไกทางการเมืองตามที่ได้กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ (ฉบับชั่วคราว และฉบับ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475) ยังเป็นกลไก

¹ เกียรติชัย พงษ์พาณิชย์. "การปฏิวัติ พ.ศ.2475 กับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2512), หน้า 167.

ทางการเมืองเพียงรูปแบบ เพราะอำนาจทางการเมืองที่จะกำหนดนโยบายต่าง ๆ ตกอยู่ในมือกลุ่มคณะราษฎรเท่านั้น เสรีภาพทางการเมืองของประชาชนยังไม่ได้เป็นไปอย่างสมบูรณ์ตามระบอบประชาธิปไตย เพราะมิได้ริเริ่มมาจากเสียงของประชาชนส่วนใหญ่ทั่วประเทศ จนถึงวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 มีการขัดแย้งกันในกลุ่มคณะราษฎรด้วยตนเอง จนทำให้เกิดการก่อรัฐประหารครั้งแรกในประเทศไทย

- รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ.2476

การรัฐประหารเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลผู้บริหารประเทศ โดยมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้าคณะรัฐประหาร และมีหลวงพิบูลสงครามเป็นเลขานุการฝ่ายทหารบก มีหลวงศุภชลาศัยเป็นเลขานุการฝ่ายทหารเรือ ในคำแถลงของคณะรัฐประหารให้เหตุผลว่า "รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาปกครองผิดรัฐธรรมนูญและปิดการประชุมผู้แทนสภาราษฎร จึงต้องดำเนินการให้เกิดความถูกต้องตามรัฐธรรมนูญ และให้มีการเปิดประชุมสภาอีก"² โดยในสมัยที่พระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2476 โดยอ้างว่าเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ใช้ระบอบคอมมิวนิสต์เข้ามาปกครองประเทศสยาม จึงปิดการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา จนก่อให้เกิดรัฐประหาร พ.ศ.2476 ขึ้น และต่อมามีคณะรัฐบาลใหม่จากเหตุผลดังกล่าว โดยมีพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีมีการเปิดประชุมสภาครั้งใหม่ ในวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476 ต่อมารัฐบาลเรียกตัวหลวงประดิษฐมนูธรรมที่ออกนอกประเทศในกรณีถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์กลับประเทศเพื่อช่วยบริหารบ้านเมือง การรัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มนิยมราชวงศ์และทหารฝ่ายอื่น ๆ จนก่อให้เกิดกบฏบวรเดชขึ้นในเวลาต่อมา

² สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 60 ปีประชาธิปไตย, หน้า 20.

- กบฏวรวรเดช 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476

วันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ได้เกิดกรณีที่เรียกว่า "กบฏวรวรเดช" ขึ้นโดยคณะทหารฝ่ายต่อต้านคณะราษฎรได้รวบรวมกำลังทหารที่นครราชสีมาตั้งขึ้นเป็น "คณะกู้บ้านกู้เมือง" ยกทัพลงมาล้อมพระนคร โดยคณะกู้บ้านกู้เมืองนี้มีพลเอกพระองค์เจ้าวรวรเดชเป็นองค์แม่ทัพ มีพระยาศรีสิทธิสงครามเป็นรองแม่ทัพ ฝ่ายรัฐบาลได้ตั้งหลวงพิบูลสงครามเป็นแม่ทัพนำทหารเข้าปราบปราม ในการต่อสู้กลางเมืองของสองฝ่าย ปรากฏว่าคณะกู้บ้านกู้เมืองเป็นฝ่ายแพ้ พระองค์เจ้าวรวรเดชหนีไปลี้ภัยที่อินโดจีน^๓ รัฐบาลของคณะราษฎรก็ยังคงรักษาอำนาจได้ และมีบทบาทคุมอำนาจได้มากขึ้น ทำให้กลุ่มต่อต้านการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบใหม่หมดไป มีการออกกฎหมายเพื่อมาป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ คือ พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476

หลังจากเหตุการณ์กบฏวรวรเดชสิ้นสุดลง มีการถอดยศพวกก่อการ มีการตั้งศาลพิเศษลงโทษคณะผู้ก่อการกบฏทั้งหมดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 จนทำให้รัชกาลที่ 7 ทรงสละราชสมบัติ และได้เชิญพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นครองราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ 8

- กบฏนายสิบ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2478

การก่อการกบฏโดยกลุ่มนายทหารชั้นประทวน นำโดยสิบเอกสวัสดิ์ มหะหมัด และคณะ โดยมีการวางแผนทำการรัฐประหารรัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนาแต่ได้มีการทรยศหักหลังนำความมาบอกหลวงพิบูลสงคราม โดยวางแผนสังหารบุคคลสำคัญในรัฐบาล รัฐบาลจึงกวาดล้างจับกุมนายทหารชั้นประทวนกลุ่มนี้ทั้งหมด โดยรัฐบาลมีการลงโทษกลุ่มกบฏนายสิบโดยมีกฎหมายพิเศษ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478 พิจารณาคดีอาญาเกี่ยวกับความผิดฐานกบฏและก่อการจลาจล ศาลพิเศษได้พิจารณาลงโทษผู้ก่อการ

^๓ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, คณะราษฎรกับกบฏวรวรเดช. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 21.

กบฏโดยให้ประหารชีวิต ลิบเอก สวัสดิ์ มหะหมัด ผู้นำกบฏตามคำสั่งของตุลาการศาลพิเศษและจำคุกผู้ก่อการกบฏที่เกี่ยวข้องทุกคนเป็นเวลา 16 ปี ถึงตลอดชีวิต⁴

- กบฏ 18 คพ 29 มกราคม พ.ศ. 2481

คณะผู้ก่อการ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมขุนชัยนาทนเรนทร พระยาเทพหัสดิน หลวงชำนาญยุทธศิลป์ โดยมีพระยาทรงสุรเดชเป็นผู้วางแผนก่อรัฐประหาร ซึ่งรัฐบาลในขณะนั้นทราบถึงแผนการก่อรัฐประหารจึงจับกุมทั้งหมดและได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาคดีพวกกบฏโดยได้ตัดสินประหารชีวิตคณะผู้ก่อการกบฏจำนวน 18 คน และบุคคลชั้นหัวหน้าได้รับการลดโทษเหลือจำคุกตลอดชีวิต ส่วนพระยาทรงสุรเดชให้เนรเทศออกนอกประเทศ โดยรัฐบาลได้ให้เหตุผลว่าคณะผู้ก่อการกบฏจะนำระบอบเก่าเข้ามาใช้⁵

หลังจากนั้นทายาททางการเมืองของพระยาพลพลพยุหเสนา คือ หลวงพิบูลสงครามได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 ซึ่งในช่วงนี้ถึง พ.ศ. 2487 จอมพล ป.พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีมาตลอดและเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 จึงไม่มีการก่อรัฐประหารก่อการกบฏ แต่ได้หันหน้ามาช่วยกันต่อสู้กับญี่ปุ่นและชาติพันธมิตรเพื่อเอกราชของชาติไทย เมื่อเหตุการณ์ยุติลงจึงมีการก่อรัฐประหารอีกในปี พ.ศ. 2490 โดยการยึดอำนาจของกลุ่มข้าราชการ

ตลอดระยะเวลาตั้งแต่คณะราษฎรยึดอำนาจเปลี่ยนแปลงปกครองตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนกระทั่งเกิดกบฏ 18 คพ ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2481 มีพฤติกรรมหลากหลายของรัฐบาลที่ไม่เป็นที่พอใจแก่กลุ่มบุคคลจนมีการก่อการกบฏ คือ กบฏบวรเดช กบฏนายสิบ และกบฏ 18 คพ ตอบโต้พฤติกรรมของรัฐบาลของคณะราษฎรที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจ คือ การปกครองแบบเผด็จการที่ไม่เป็นประชาธิปไตย มีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพ

⁴ วิเทศกรณีย์, เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ร่วมการพิมพ์, 2518), หน้า 485 - 489.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 570 - 572.

และควบคุมการแสดงความคิดเห็นของหนังสือพิมพ์และประชาชน จับกุมผู้ เป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาล และมีการจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อปราบผู้ที่ขัดแย้งกับรัฐบาลโดยเฉพาะ

- รัฐประหาร 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2490

พลโทผิน พุฒยวัฒน์ เข้ายึดอำนาจแล้วได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม มาเป็นหัวหน้าคณะเพื่อช่วยสร้างเอกภาพในหมู่ทหาร และได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชนซึ่ง จะเห็นได้ว่ากำลังของผู้ก่อรัฐประหารมีไม่มากนักและมีใช้มาจากการใช้กำลังทหาร แต่มาจาก รัฐบาลพลเรือนมีภาพพจน์ที่บริหารประเทศเสื่อมถอยอย่างมากจึงไม่มีผู้ต่อต้านการก่อรัฐประหาร และคณะรัฐประหารก็ได้แสดงว่าตนไม่ต้องการอำนาจ จึงได้เชิญนายควง อภัยวงศ์ หัวหน้าพรรค ประชาธิปัตย์มาเป็นนายกรัฐมนตรี จากนั้นคณะรัฐประหารได้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2489 นำ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2490 มาใช้ และมีคำสั่งการณฉบับที่ 1 พ.ศ. 2490 ของ คณะรัฐประหารเกี่ยวกับสาเหตุของการรัฐประหาร จนกระทั่ง วันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2491 ได้มีการบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แล้วให้จอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นนายกรัฐมนตรีแทนเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2491 ซึ่งในช่วงหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2490^๕ มีการก่อกบฏอีกหลายครั้ง เพื่อล้มอำนาจของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ที่มีการปกครองแบบเผด็จการมีใช้การปกครองแบบประชาธิปไตย ประชาชนจึงไม่มีสิทธิเสรีภาพ ทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้

- กบฏเสนาธิการ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491

คณะนายทหารเสนาธิการกลุ่มหนึ่ง นำโดย พลตรีสมบุรณ์ ศรานุกิต และ พลตรีเนตร เขมะโยธิน จะทำการก่อรัฐประหารแต่ปรากฏว่าข่าวการก่อการรัฐประหารรั่ว ฝายรัฐบาลจึงได้กวาดล้างกลุ่มผู้ก่อการกบฏ โดยจับกุมในคืนวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491 พลตรี สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และพลตำรวจตรีเผ่า ศรียานนท์ ได้ไปล้อมกระทรวงกลาโหม ที่พวกกบฏยึด

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า 964.

เป็นกองอำนาจการ ซึ่งต่อมาฝ่ายก่อการได้ยอมมอบตัวทำให้การจับกุมครั้งนี้เป็นไปโดยเรียบร้อยปราศจากการนองเลือด ฝ่ายกบฏถูกจับส่งให้ตำรวจ เมื่อทางตำรวจสอบสวนคดีเสร็จก็ส่งไปให้พนักงานอัยการประจำกรมพระธรรมนูญเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย แต่อัยการเห็นว่าไม่ผิดกฎหมายจึงสั่งไม่ฟ้อง เป็นอันว่าพวกก่อการกบฏถูกปล่อยตัวเป็นอิสระภาพ เนื่องจากยังเป็นเพียงการวางแผนยังไม่ได้ทำการรัฐประหาร ⁷

- กบฏวังหลวง 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492

วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492 กลุ่มเสรีไทยของนายปรีดี พนมยงค์ ได้วางแผนล้มรัฐบาล มีการปลดนายทหารของฝ่ายรัฐบาล และเข้ายึดสถานที่ราชการที่สำคัญ โดยฝ่ายก่อการได้ยึดพระบรมมหาราชวังเป็นฐานทัพบัญชาการ ต่อมามีการปะทะต่อสู้กันอย่างรุนแรงของทั้งสองฝ่ายทั่วพระนคร ผลการต่อสู้กันฝ่ายรัฐบาลชนะ ทำให้นายปรีดี พนมยงค์หนีออกนอกประเทศ มีการจับกุมผู้ร่วมก่อการกบฏ คือ ขบวนการเสรีไทยทั้งหมด ⁸ เหตุการณ์นี้จึงเป็นการแย่งชิงอำนาจของฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหารในการปกครองประเทศไทย ซึ่งขณะเกิดกบฏวังหลวงนี้ ประชาชนชาวไทยไม่มีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองใด ๆ ประชาชนเป็นเพียงผู้ชม และปฏิบัติตามที่รัฐบาลมีคำสั่งเท่านั้น

- กบฏแมนฮัตตัน 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494

นาวาเอก อานนท์ ปุณฺเทริกาภา และนาวาตรี มนัส จารุภา ได้บุกจับตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม ขณะรับมอบเรือขุดแมนฮัตตัน จากสหรัฐอเมริกาที่มอบให้รัฐบาลไทยที่ท่าราชวรดิษฐ์ แล้วนำตัวไปขังไว้ในเรือรบหลวงศรีอยุธยา บังคับให้จอมพล ป.พิบูลสงครามลาออก และปลดนายทหารฝ่ายรัฐบาลออก โดยมีการออกแถลงการณ์ของกองทัพเรือตั้งคณะรัฐบาลใหม่ของคณะก่อการกบฏ และประกาศว่ารัฐบาลเก่าลาออก และมีประกาศปลดนายทหาร

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 969 - 977.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 983 - 984.

กองกำลังของฝ่ายรัฐบาล และมีการขอกำลังจากกองทัพเรือสนับสนุน แต่นายทหารเรือระดับสูงไม่ร่วมด้วย รัฐบาลจึงตัดสินใจปราบปรามกลุ่มต่อการกบฏโดยใช้กองกำลังตำรวจและกองทัพบก และกองทัพอากาศ นำเครื่องบินไปทิ้งระเบิดเรือรบหลวงศรีอยุธยาของกลุ่มก่อการกบฏ และมีการยิงปืนใหญ่จากฝั่งไปยังเรือรบหลวงศรีอยุธยาจนจมลงกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ฝ่ายกบฏได้ยอมแพ้และปล่อยตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม จากนั้นรัฐบาลได้กวาดล้างจับกุมและทำลายฐานกำลังของกองทัพเรือ ถือว่าเป็นการต่อสู้กันโดยอาวุธร้ายแรงในการก่อรัฐประหาร^๙ จนเป็น "สงครามกลางเมือง" ที่ใช้อาวุธยิงโจมตีฝ่ายกบฏอย่างรุนแรง

5.2.2 ช่วงรัฐประหาร 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494-รัฐประหาร 17 พฤศจิกายน

พ.ศ. 2514

พลเอกผิน ชุณหะวัณ หัวหน้าคณะบริหารประเทศชั่วคราวได้ทำการรัฐประหารเงียบ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ.2494 และได้เชิญจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม มั่นคงกว่าการรัฐประหาร พ.ศ.2490 ที่มีการก่อการกบฏต่อต้านรัฐบาลเป็นจำนวนมากมาย คือ^{๑๐} กบฏไทยอิสระ กบฏแยกดินแดน กบฏไอฮิดดิน กบฏองซาน กบฏวังหลวง กบฏแมนฮัตตัน กบฏสันติภาพ กบฏลาดยาว กบฏมัทกะสัน กบฏผีบุญ กบฏชายชาติ กบฏตงผาสาด กบฏสันนิบาตเหาเวชน กบฏนายพัน กบฏจารกรรม กบฏคอมมิวนิสต์ภาคอีสาน กบฏพระนิมลธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าหลังรัฐประหาร พ.ศ.2490 มีการก่อการกบฏจำนวนมากเป็นการทำลายความมั่นคงทางเสถียรภาพของรัฐบาล จนมีการก่อรัฐประหารเงียบ พ.ศ.2494 ที่เป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่ รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ให้มั่นคงยิ่งขึ้น โดยมีประกาศคณะบริหารประเทศชั่วคราว ฉบับที่ 5 เรื่องประกาศ

^๙ แมน มนต์เมศรี, การเมืองในยุคทมิฬ. (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแสดมภ์, 2537), หน้า 185 - 201.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

ห้ามชุมนุมทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้น และให้ฝ่ายปกครองสอดส่องตรวจตราโดยกวดขันในการห้ามชุมนุมทางการเมือง เป็นการจำกัดเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนอย่างเห็นได้ชัดจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2494 ของตนเองเพื่อครองอำนาจเผด็จการต่อไป¹¹

นอกจากนั้นยังมีการออกกฎหมายมาลิดรอนเสรีภาพของประชาชนอีก คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2495 เพื่อให้รัฐบาลมีอำนาจในการบริหารประเทศในสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อความมั่นคงหรือความปลอดภัยแก่ราชอาณาจักร เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและสวัสดิภาพของพลเมือง โดยเป็นกฎหมายที่ให้อำนาจแก่รัฐบาลในการลิดรอนเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยอ้างถึงความมั่นคงความปลอดภัยของประเทศชาติ และยังมีการออกกฎหมายมาลิดรอนเสรีภาพของประชาชนอีกโดยอ้างการป้องกันคอมมิวนิสต์รุกรานประเทศไทย ซึ่งรัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาคอมมิวนิสต์ได้จึงมีการออกกฎหมายอีก คือ พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495¹² ซึ่งสื่อมวลชนในขณะนั้นกล่าวว่า เป็นกฎหมายที่ออกมาลิดรอนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การชุมนุมรวมกลุ่ม การโฆษณา การตั้งสมาคมของประชาชน ส่วนในสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2495 มีการอภิปรายต่อต้านพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 อย่างมากแต่ไม่สำเร็จ รัฐบาลได้ใช้อำนาจเสียงข้างมากออกเป็นกฎหมายบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2495 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2539) ก็ยังคงใช้บังคับอยู่ แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลายครั้งก็ตาม

ต่อมาจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ออกเดินทางรอบโลกเพื่อเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการในขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของไทย และได้รับการต้อนรับอย่างดีจากประเทศที่ไปเยือนซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศซีกโลกเสรีประชาธิปไตย และเดินทางกลับเมื่อ วันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2498 จากนั้นจึงมีการผ่อนคลายให้การเมืองไทยเป็นระบอบประชาธิปไตย

¹¹ วิเทศกรณีย์, เหตุการณ์ทางการเมือง 43 ปี แห่งระบอบประชาธิปไตย, หน้า 1020.

¹² แมน มนต์เมศรี, การเมืองในยุคมืด, หน้า 249 - 253.

ยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างไม่เคยมีมาก่อนนับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจาก พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2498 รวม 23 ปี โดยนำการพูดไฮด์ปาร์คในอังกฤษมาใช้ในเมืองไทย ที่จอมพล ป. พิบูลสงครามไปเห็นคนอังกฤษยืนพูดไฮด์ปาร์คกันในสวนสาธารณะ แสดงถึงความเป็นประชาธิปไตยของคนอังกฤษ โดยสามารถแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะชนได้ จึงมีการอนุญาตให้ประชาชนพูดไฮด์ปาร์ควิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ โดยใช้สนามหลวงเป็นเวทีดำเนินกิจกรรมบริหารประเทศของรัฐบาล เพื่อนำแนวทางมาปรับปรุงกิจการของรัฐ¹³ ซึ่งการพูดการชุมนุมมีการชักชวนกันเดินขบวนแสดงมติประท้วงรัฐบาล ชักชวนให้การชุมนุมปะทะกับตำรวจ ซึ่งทำให้จอมพล ป. พิบูลสงครามมีคำสั่งเตือนในวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2498 ความเป็น "คำตักเตือนของรัฐบาลเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะที่ท้องสนามหลวงและการเดินขบวน ปรากฏว่า การชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนเรียกร้องสิทธิ ซึ่งประชาชนส่วนน้อยได้จัดขึ้นในวันที่ 10 และ 11 ธันวาคม ศกนี้ เป็นที่ประจักษ์ว่าได้ดำเนินไปรุนแรงเกินขอบเขตกฎหมายถึงขั้นไม่ยอมเชื่อฟังและทำร้ายเจ้าหน้าที่ผู้รักษาความสงบของบ้านเมืองก็มี ข้าพเจ้าได้พิจารณาโดยรอบคอบมานานวันแล้วเห็นว่า ถ้าปล่อยให้มีการชุมนุมสาธารณะและเดินขบวนโดยมิชอบด้วยกฎหมายดังที่ปฏิบัติในเวลานี้แล้วไม่ต้องสงสัยเลยว่าการก่อจวนจกภายนอกประเทศ จะต้องตามมาผลมด้วย และในที่สุดความสงบเรียบร้อยของประเทศชาติที่เราได้ร่วมกันรักษามาด้วยเลือดเนื้อมาช้านานต้องสูญสิ้นไป และตกอยู่ในภาวะจลาจลเดือดร้อนไปทั่วกัน

ข้าพเจ้าจึงขอวิงวอนท่านผู้รักชาติทั้งหลายได้ช่วยกันใช้เสรีภาพตามรัฐธรรมนูญให้อยู่ในกรอบของกฎหมาย ศีลธรรม และวัฒนธรรม ก็จะเป็นประโยชน์นำความเจริญมาสู่ประเทศไทยของเราโดยเฉพาะการเดินขบวนนั้น ข้าพเจ้ายังเห็นว่าไม่มีความจำเป็นจะต้องปฏิบัติเช่นนั้นแต่ประการใด เพราะคำเรียกร้องที่อ้างเป็นเหตุในการเดินขบวนนั้นรัฐบาลยังมีเหตุผลหลายประการซึ่งจำต้องพิจารณากรณีต่าง ๆ โดยรอบคอบก่อนจะปฏิบัติ จึงขอร้องมา ณ ที่นี้ว่าท่านผู้ใดคิดจะเดินขบวน ก็ขอได้ยั้งยั้งความคิดเช่นนั้นเสีย ตรึกตรองและฟังเหตุผลของผู้อื่นก่อน จะได้ชื่อว่าเป็นผู้เกิดทุนประชาธิปไตยและเสรีภาพ ทั้งจะได้ชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาทด้วย

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 289 - 291.

และถ้าขึ้นเดินขบวนต่อไปด้วยลักษณะที่ท่ามาแล้วย่อมไม่มีความสงสัยประการใดว่าเราคนไทยด้วยกันจะต้องมาหลังเลือดเพราะวิวาทกันเองซึ่งเป็นการเสียสละที่ปราศจากผลดีแก่ประเทศชาติด้วยประการทั้งปวง

ในที่สุด ข้าพเจ้าขอถือโอกาสนี้ชี้แจงให้ทราบว่าด้วย ตามพระราชบัญญัติ จราจรการเดินขบวนต้องขออนุญาตจากราชการตำรวจ เมื่อทางตำรวจไม่อนุญาตแล้วยังฝ่าฝืนเดินขบวนอีกย่อมเป็นการส่อเจตนาว่าตั้งใจฝ่าฝืนกฎหมายฉบับนั้น และถ้าถึงกับใช้กำลังจะทำร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะทำร้าย หรือก่อให้เกิดความวุ่นวายแก่บ้านเมือง ก็จะเป็นความผิดฐานก่อการจลาจล ซึ่งมีโทษสูงขึ้นอีก และถ้ารัฐบาลปล่อยให้มีการฝ่าฝืนกฎหมายเช่นนี้ต่อไปก็ย่อมจะได้ชื่อที่ไม่รักษากฎหมาย ที่รัฐบาลยังมีได้ดำเนินการตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ก็เพราะเห็นว่าราษฎรส่วนน้อยอาจจะกระทำให้โดยใช้สิทธิเสรีภาพด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และยังหวังว่าจะได้เรียนรู้และปฏิบัติในทางที่ชอบที่ควรในที่สุด”¹⁴

การประชุมมโหฬารเป็นการริเริ่มของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ถือเป็นการก่อกำเนิดเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบที่แสดงความคิดเห็นคัดค้านวิจารณ์รัฐบาลได้เป็นครั้งแรกนับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย พ.ศ.2475 ซึ่งเริ่มจะมีใน พ.ศ.2498 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีการขาดหายเป็นช่วงสมัยของรัฐบาลแต่ละชุด ในสมัยนั้นการประชุมสาธารณะและการเดินขบวนในปี พ.ศ.2498 มีมากจนก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมือง จึงมีคำสั่งงดการประชุมสาธารณะและการเดินขบวนตลอดจนการเคลื่อนไหวใด ๆ ในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2499 จึงเห็นได้ว่ารัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ที่ให้สิทธิเสรีภาพในการชุมนุมแก่ประชาชน และลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชน เมื่อเห็นว่าเป็นการก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่รัฐบาลในเวลาต่อมา

รัฐบาล จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ให้ประชาธิปไตยอีกรูปแบบแก่ประชาชน คือ การออกกฎหมายพรรคการเมืองเพื่อให้ตั้งพรรคการเมืองกันได้อย่างเสรี เมื่อปี พ.ศ.2498¹⁵

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 294 - 295.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 303 - 304.

โดยในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ. 2498 รัฐบาลได้เสนอพระราชบัญญัติพรรคการเมืองแก่รัฐสภา และได้รับการอนุมัติออกเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรก เพื่อให้มีการดำเนินการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในปี พ.ศ. 2500 ที่เป็นการเลือกตั้งระบบพรรคการเมืองจากกฎหมายพรรคการเมืองทำให้มีได้มีพรรคการเมืองก่อตั้งขึ้นถึง 20 พรรค โดยมีพรรคสำคัญ คือ "พรรคเสรีนิยมศิลา" ของจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรค และส่งคนลงสมัครรับเลือกตั้งทั่วประเทศในการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500

ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2500 ปรากฏว่า "พรรคเสรีนิยมศิลา" ได้รับเสียงมากที่สุด 86 ที่นั่งจาก 160 ที่นั่ง แต่การเลือกตั้งครั้งนี้ได้ถูกกลุ่มพรรคการเมืองอื่น ๆ โจมตีอย่างมากว่าเป็นการเลือกตั้งทุจริต มีการโกงการเลือกตั้ง¹⁵ ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2499 มีการรวมตัวของบรรดาตัวแทนนิสิตนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ จัดตั้งเป็น "สหภาพนิสิตนักศึกษา" เพื่อจะร่วมมือกันระหว่างนักศึกษาต่างมหาวิทยาลัย ซึ่งบทบาทของขบวนการนิสิตนักศึกษาในขณะนั้น คือ การเดินขบวนใหญ่คัดค้านการเลือกตั้งทุจริตเมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2500 ว่าการเลือกตั้งดังกล่าวมีรายงานเกี่ยวกับการทุจริตอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตพระราชที่พรรคเสรีนิยมศิลาของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขณะการเลือกตั้ง 7 ที่นั่ง จาก 9 ที่นั่ง ซึ่งพรรคประชาธิปไตยฝ่ายค้านได้เพียง 2 ที่นั่ง จึงมีนักศึกษามากกว่า 5,000 คนเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้ง และมีประชาชนชาวพระนครจำนวนมากเข้าร่วมการชุมนุมประท้วงการเลือกตั้งครั้งนี้ด้วย

ในวันนั้นจึงมีคำแถลงการณ์ ฉบับที่ 1 และมีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินของจอมพล ป. พิบูลสงครามเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงและการเดินขบวนของนิสิตนักศึกษาประชาชนที่คัดค้านการเลือกตั้งที่ทุจริตว่า มีผู้ยงส่ง เสริมปลุกปั่นประชาชนให้กำเริบก่อความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองเพื่อมุ่งหวังทำลายล้างรัฐบาล ซึ่งมีเนื้อความในคำแถลงการณ์ ฉบับที่ 1 ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี *

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 314.

* ทรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2 หน้า 250.

- รัฐประหาร 16 กันยายน พ.ศ. 2500

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร พลเอกถนอม กิตติขจร และพลโทประภาส จารุเสถียร รองผู้รักษาพระนคร ได้ยึดอำนาจจากจอมพล ป.พิบูลสงคราม โดยให้เหตุผลว่ารัฐบาลได้บริหารราชการแผ่นดินไม่เป็นที่ไว้วางใจของประชาชนและไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองได้ จึงได้เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศเอาไว้¹⁷ ซึ่งมีผลทำให้ จอมพล ป.พิบูลสงคราม และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ หนีออกนอกประเทศ คณะรัฐประหารจึงได้ให้นายพจน์ สารสิน เป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2500 ต่อมาในวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2500 นายพจน์ สารสินได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลโทถนอม กิตติขจรได้เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2501 จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501

- รัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501

จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการยึดอำนาจจาก พลเอกถนอม กิตติขจร แล้วมีการประกาศกฎอัยการศึก ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495 ยกเลิกกฎหมายพรรคการเมือง พ.ศ. 2498 โดยอ้างเหตุผลในการปฏิวัติ คือ สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศตึงเครียดลัทธิคอมมิวนิสต์แทรกซึมเข้ามาในประเทศไทย และรัฐธรรมนูญที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสม ต่อมาจึงมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2502 ที่ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีเป็นพิเศษมากและยังมีการประกาศกฎอัยการศึกทั่วประเทศจึงเป็นช่วงที่มีการปกครองแบบเผด็จการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนอย่างเด็ดขาด ห้ามมิให้มีการชุมนุมทางการเมืองของประชาชนอย่างเด็ดขาด ดังนั้นในช่วงการปกครองประเทศของจอมพลสฤษดิ์ในระหว่างวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2502 จนถึงวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2506 อันเป็นวันที่จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีถึงแก่อสัญกรรม จึงเป็นช่วงที่ลิดรอนเสรีภาพ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 382.

ของประชาชนที่เรียกว่า "ยุคมืดของประชาธิปไตย" ที่ปกครองโดยระบอบเผด็จการทหารที่เข้มงวด^{๑๘}

เมื่อจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ถึงแก่กรรม จอมพลถนอม กิตติขจร ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนและสืบต่ออำนาจเผด็จการเรื่อยมา ตั้งแต่วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ.2506 การปกครองประเทศช่วงนี้เป็นช่วงที่มีการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน มีการกวาดล้างพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย จนกระทั่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2511 ซึ่งมีเวลาร่างถึง 10 ปี นับแต่สมัยจอมพลสฤษดิ์ฯ ปฏิวัติในปี พ.ศ.2501 ซึ่งในการเลือกตั้งครั้งนี้ จอมพลถนอมฯ ได้ตั้งพรรคการเมืองชื่อ "พรรคสหประชาไทย" และส่งสมาชิกลงรับเลือกตั้ง หลังจากการเลือกตั้ง จอมพลถนอม กิตติขจร ได้รับเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และผลคือ จอมพลถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย^{๑๙} จนเมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2512 มีการต่อต้านจากบรรดานิสิตนักศึกษาประชาชน จนต้องมีการก่อรัฐประหารรัฐบาลของตนเองเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514

5.2.3 ช่วงรัฐประหาร 17 พฤศจิกายน พ.ศ.2514-รัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์

พ.ศ.2534

จอมพลถนอม กิตติขจร หัวหน้าคณะปฏิวัติได้ทำการปฏิวัติรัฐบาลของตนเอง ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยผลการปฏิวัติเพื่อยกเลิกรัฐธรรมนูญปี พ.ศ.2511 และยุบพรรคการเมืองทั้งหมด โดยใช้ประกาศคณะปฏิวัติเป็นเครื่องมือในการปกครองประเทศและมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2515 โดยอ้างเหตุผลการก่อรัฐประหารรัฐบาลของตนเองว่า มีสถานการณ์ของโลกและภัยคอมมิวนิสต์คุกคามประเทศไทยและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขัดขวางการบริหารงานของรัฐบาล จึงทำการรัฐประหารยึดอำนาจและ

^{๑๘} สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 60 ปีประชาธิปไตย, หน้า 30

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

ยุบสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และปกครองประเทศโดยคณะบริหารของคณะปฏิวัติชั่วคราวในปี พ.ศ.2514 ถึง พ.ศ.2515

การปกครองแบบเผด็จการของจอมพลถนอม ก่อให้เกิดการรวมตัวของบรรดานิสิตนักศึกษาประชาชน กลุ่มสหภาพแรงงาน และองค์กรเอกชน ในการต่อต้านระบบเผด็จการที่มีการชุมนุมประท้วงหลายเหตุการณ์จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

ในช่วง พ.ศ.2516 - 2519 สิทธิเสรีภาพของประชาชนในการชุมนุมโดยสงบมีอย่างเสรี จึงมีการชุมนุมเดินขบวนประท้วงต่าง ๆ ของนิสิตนักศึกษาประชาชนและกลุ่มผู้ใช้แรงงานเป็นจำนวนมากแทบทุกวัน ต่อมามีการประท้วงการกลับเข้าประเทศของจอมพลประภาส จารุเสถียร เมื่อวันที่ 20-22 สิงหาคม พ.ศ.2519 และการชุมนุมประท้วงการกลับเข้าประเทศของพระถนอม กิตติขจร จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ที่ทหารได้ใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มผู้ประท้วงและในวันเดียวกันนั้นเองก็มีการก่อรัฐประหาร 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

- รัฐประหาร 6 ตุลาคม พ.ศ.2519

พลเรือเอกสฤษดิ์ ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ทำการรัฐประหาร โดยอ้างความต้องการของทหารตำรวจพลเรือน และประชาชนทั่วไป ที่กลัวภัยคอมมิวนิสต์จากการที่นิสิตนักศึกษาทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพในกรณี 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 และก่อการจลาจลก่อความวุ่นวายในบ้านเมือง เป็นเหตุให้รัฐบาลพลเรือนไม่สามารถรักษาสถานการณ์ของบ้านเมืองได้ จึงมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก มีพระราชบัญญัติผู้อำนวยความสะดวกเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ.2519 ออกบังคับใช้ ยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิเสรีภาพมากแก่ประชาชน คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2517 ยกเลิกกฎหมายพรรคการเมืองที่ใช้อยู่โดยให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร เป็นนายกรัฐมนตรีภายใต้ที่ปรึกษาของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน โดยมีการแปรสภาพปฏิรูปการปกครองแผ่นดินมาเป็นสภานโยบายแห่งชาติให้รัฐบาลพลเรือนธานินทร์ฯอยู่ภายใต้การดูแลของทหารที่บริหารประเทศในระบบเผด็จการพลเรือนและลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบก็ถูกลิดรอนอีกครั้ง หลังจากมีสิทธิเสรีภาพมากหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 มีการจับและสังหารผู้นำนิสิตนักศึกษาโดยหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ใช้พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

พ.ศ. 2495 จับกุมผู้นำนักศึกษาหัวรุนแรงในขณะนั้น จนทำให้บรรดานิสิตนักศึกษาเป็นจำนวนมากหนีเข้าไปร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย

ซึ่งถือว่าสิทธิเสรีภาพของประชาชนไม่มีการรับรองและถูกลิดรอนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2519 จึงมีการก่อการกบฏขึ้นเพื่อจะล้มล้างการปกครองแบบเผด็จการพลเรือนกึ่งทหารของนายธานินทร์ กรัยวิเชียรในวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520 โดยพลเอกฉัตร หิรัญศิริ

- กบฏ 26 มีนาคม พ.ศ. 2520

พลเอกฉัตร หิรัญศิริ ก่อการกบฏโดยนำทหารจากจังหวัดกาญจนบุรีเข้าร่วมกับทหารในกรุงเทพฯ มีทั้งนายทหารชั้นประทวนและนายทหารชั้นสัญญาบัตรโดยมีกลุ่มทหารผู้ก่อการประมาณ 300 คน มีพลทหารจากกาญจนบุรีนำกำลังทหารเข้ามาและยึดที่ทำการของทางราชการ 4 แห่ง คือ สวนรื่นฤดี กองพลที่ 1 กองบัญชาการทหารสูงสุด และกรมประชาสัมพันธ์ ขณะนั้นรัฐบาลธานินทร์ กรัยวิเชียร มีพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม จึงตั้งให้พลเอกกมล เดชตุงคค์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และพลเอกเสริม ณ นคร ผู้บัญชาการทหารบกปราบปรามกบฏ โดยมีการประกาศต่อสู้กันทางทีวีผลฝ่ายกบฏแพ้พลเอกฉัตร หิรัญศิริ ถูกจับและประหารชีวิต ณ เรือนจำบางขวาง และนายทหารที่ร่วมก่อการกบฏถูกจับกุมเป็นการยุติการก่อการกบฏที่จะล้มรัฐบาลที่มาจากรัฐประหาร²⁰

- รัฐประหาร 20 ตุลาคม พ.ศ. 2520

พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ หัวหน้าคณะปฏิวัติ ทำการยึดอำนาจอีกครั้งโดยให้นายธานินทร์ กรัยวิเชียร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และยุบสภาปฏิรูปโดยให้เหตุผล คือ มีการแตกความสามัคคีในหมู่ข้าราชการและประชาชน ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศลดลง และการพัฒนาระบบประชาธิปไตยกำหนดเวลาถึง 12 ปียาวนานเกินไป การ

²⁰ บุญเพ็ง ศรีนวล. "การปฏิวัติ-รัฐประหารของไทย", หน้า 16.

ปฏิวัติเพื่อให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นใช้ในป.ศ.2521 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป แทนที่พลเรือเอกสงัด ชลออยู่ จะเป็นนายกรัฐมนตรีเองกลับให้พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็น นายกรัฐมนตรีรักษาการ และเลิกใช้นโยบายขวาสุดเช่นสมัยนายกรัฐมนตรีธานินทร์ กรัยวิเชียร โดยยอมให้ประชาชนมีสิทธิทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น ให้มีการร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2521 ให้ เสร็จ แล้วมีการเลือกตั้งทั่วไปในวันที่ 22 เมษายน พ.ศ.2522 ผลปรากฏพลเอกเกรียงศักดิ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีต่ออีกสมัย²¹

รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ แม้มีเสียงข้างน้อยจากการเลือกตั้ง แต่อาศัยเสียงข้างมากจากวุฒิสภาคอยช่วยเหลือ จึงเรียกว่ายุค "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" ที่ รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ฯ พยายามผ่อนคลายให้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น ปล่อยตัว ผู้นำนักศึกษาตั้งแต่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ถึง พ.ศ.2522 มีการฟื้นฟูองค์การนักศึกษา 18 สถาบัน มีการรวมตัวของสหภาพแรงงาน กลุ่มกรรมกร

ในปี พ.ศ.2523 มีวิกฤตการณ์เรื่องราคาน้ำมันการขาดแคลนน้ำมันมีการ ชุมนุมประท้วงรัฐบาลของผู้นำนักศึกษาประชาชน เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 ที่เป็นการ ชุมนุมครั้งใหญ่หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ที่ท้องสนามหลวงเป็นครั้งแรกซึ่งมีนิสิตนักศึกษา ประชาชนจำนวนมากมาชุมนุมกัน และทางด้านพรรคการเมืองฝ่ายค้านได้เปิดสภาอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลเมื่อวันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2523 จนทำให้รัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ลาออก เมื่อวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ.2523

เมื่อรัฐบาลลาออก พรรคการเมืองต่าง ๆ คือ พรรคกิจสังคม ชาติไทย ประชาธิปัตย์ ได้สนับสนุนให้ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนกลางแทน โดยยังมีพื้นฐานสนับสนุนจากทหาร เพราะยังดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ควบคู่กับตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี จึงยังคงเป็น "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" แต่มีการให้สิทธิเสรีภาพทางการเมือง แก่ประชาชนเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมา

²¹ สุชาติ ยิ้มประเสริฐ, 60 ปี ประชาธิปไตย, หน้า 43.

ในวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2524 มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2521 ให้มีความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้นโดย "คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญเพื่อให้รัฐธรรมนูญเป็นประชาธิปไตย" (ครป.) โดยได้เสนอขอแก้ไขรัฐธรรมนูญให้เป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น โดยมีสาระสำคัญคือ ให้ชายหญิงเท่าเทียมกันตามรัฐธรรมนูญ ให้เสรีภาพในการคิด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา อย่างแท้จริงไม่มีการเซ็นเซอร์ ให้มีเสรีภาพในการชุมนุมทางการเมือง ให้มีการขยายฐานอายุผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิรับสมัครเลือกตั้ง ซึ่งข้อเสนอเหล่านี้รัฐบาลก็ไม่ได้ใส่ใจเท่าที่ควรอย่างจริงจัง ในระบบ "ประชาธิปไตยครึ่งใบ" ที่นายกรัฐมนตรียังคงมีกำลังทหารของกองทัพสนับสนุนอยู่ และมีการก่อรัฐประหารขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2524 จากทหาร "กลุ่มยังเติร์ก" แห่งจปร. รุ่น 7 โดยมีพลเอกสัณฑ์จิตรปฏิมาเป็นหัวหน้าคณะ

- กบฏ 1 เมษายน พ.ศ. 2524

พลเอกสัณฑ์ จิตรปฏิมา หัวหน้าคณะปฏิวัติ และ "กลุ่มยังเติร์ก" แห่งจปร. รุ่น 7 โดยพันเอกมัญญู รูปขจร พันเอกประจักษ์ สว่างจิตร์ ได้นำทหารกองทัพภาคที่ 1 ก่อการยึดอำนาจจากรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้เกือบสำเร็จ แต่ปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระบรมราชินีนาถ และพระบรมวงศานุวงศ์ ได้เสด็จไปยังค่ายสุรนารีในกองทัพภาคที่ 2 จังหวัดนครราชสีมา พร้อมด้วยพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ และได้มีการตั้งกองบัญชาการร่วมรักษาความสงบแห่งชาติขึ้นเพื่อต่อต้านคณะรัฐประหารของพลเอกสัณฑ์ จิตรปฏิมา โดยมีพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก รองแม่ทัพภาคที่ 2 เป็นผู้บัญชาการ โดยสถานการณ์ตั้งเครียดอยู่ถึง 3 วัน คือ วันที่ 1 - 3 เมษายน พ.ศ. 2524 ในที่สุดกลุ่มก่อรัฐประหารยึดอำนาจก็ประสบความพ่ายแพ้ พลเอกสัณฑ์ จิตรปฏิมา และพันเอกมัญญู รูปขจร ได้หนีออกนอกประเทศ ส่วนผู้ร่วมก่อการถูกจับกุม ทำให้รัฐบาลของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ยังคงมีอำนาจอยู่ต่อไป

- กบฏ 9 กันยายน พ.ศ. 2528

พลเอกเสริม ฒ นคร หัวหน้าคณะปฏิวัติและพันเอกมัญญู รูปขจร ถือโอกาสที่พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ไปราชการที่ประเทศอินโดนีเซีย จะทำการรัฐประหารแต่ปรากฏว่าแผนการรั่วไหล ทำให้ทหารฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลพลเอกเปรมฯ สามารถปราบกบฏได้ โดยการนำของพลเอกเทียนชัย ศิริสัมพันธ์ รองผู้บัญชาการทหารบกเป็นผู้รักษาการแทนผู้บัญชา

การทหารบก และขณะเดียวกันสถานการณ์ทางการเมืองที่เปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล จนทำให้พลเอกเปรมฯ ตัดสินใจยุบสภาอีก เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2529 และจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป

ผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม พ.ศ.2529 ปรากฏว่าพรรคประชาธิปัตย์ กิจสังคม และพรรคราษฎร ได้ร่วมกันสนับสนุนให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกวาระหนึ่งที่มีการดำเนินการทางการเมืองในระบบรัฐสภาเรื่อยมา จนกระทั่งเมื่อวันที่ 29 เมษายน พ.ศ.2531 ที่กลุ่ม 10 มกราคม ได้มีบทบาททางการเมืองไม่สนับสนุนร่างกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ฝ่ายรัฐบาลเสนอ ทำให้เห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาลแตกแยกกัน พลเอกเปรมฯ จึงยุบสภาอีกครั้งโดยให้เหตุผลว่า พรรคการเมืองไม่สามารถดำเนินการปกครองในระบอบพรรคการเมืองได้อย่างมีเอกภาพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ยอมรับเสียงข้างมากในวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย และได้จัดให้มีการเลือกตั้งในวันที่ 24 กรกฎาคม พ.ศ.2531 และหลังการเลือกตั้งพรรคการเมืองต่าง ๆ จะสนับสนุนพลเอกเปรมฯอีก แต่ก็ก็มีกระแสกดดันจากภายนอก คือ กลุ่มนิสิตนักศึกษาประชาชนเสื่อมวลชนต่อต้าน พลเอกเปรมฯ จึงตัดสินใจไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ครองมาถึง 8 ปี โอกาสจึงกลายมาเป็นของพลตรีชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติไทย ซึ่งเป็นพรรคที่มีคะแนนเสียงมากที่สุดในรัฐสภาและได้เป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล นับเป็นนายกรัฐมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งอย่างแท้จริงตามระบอบประชาธิปไตย

ต่อมาในวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2533 พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้บัญชาการทหารบกได้ลาออกจากกองทัพบก เพื่อมาเตรียมตัวรับสมัครรับเลือกตั้ง โดยมาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมให้รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ การลาออกของพลเอกชวลิตฯ ทำให้กองทัพบกมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำคือ พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นผู้บัญชาการทหารบกและพลเอกสุนทร คงสมพงษ์เป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด ทำให้กองทัพทหารมีบทบาททางการเมืองขึ้นมาอีกครั้ง ด้วยแผนการก้าวสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยวิถีทางที่ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยการก่อรัฐประหารล้มรัฐบาลประชาธิปไตยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ โดยอ้างเรื่องคอร์ปชั่นของรัฐบาล และกรณีลอบสังหารพระราชาวงศ์ชั้นสูงเป็นเหตุในการก่อรัฐประหารและรัฐประหารได้สำเร็จ

- รัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534

คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) โดยมีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์เป็นหัวหน้าคณะ พลเอกสุจินดา คราประยูร พลอากาศเอกเกษร โจนินเป็น รองหัวหน้าคณะ และพลเอกอิสระพงษ์ หนุ๊กกิติเป็นเลขาธิการ ได้จับตัวนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ณ สนามบินกองทัพอากาศ ก่อนเดินทางไปเข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ ต่างจังหวัด เมื่อคณะรัฐประหารยึดอำนาจได้สำเร็จก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2521 มีการประกาศใช้กฎอัยการศึกและมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2534 และได้ผ่อนคลายความไม่ชอบธรรมโดยให้นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรีรักษาการ บริหารประเทศภายใต้การดูแลของคณะ รสช. และจัดให้มีการร่าง รัฐธรรมนูญฉบับถาวรและให้มีการเลือกตั้งในปี พ.ศ. 2535

หลังการยึดอำนาจ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 ได้สร้างกระแสความไม่พอใจให้แก่กลุ่มประชาชน กลุ่มปัญญาชน องค์กรเอกชน และนิสิตนักศึกษา ได้เริ่มมีการต่อต้าน คณะ รสช. หลายครั้งเกี่ยวกับการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญ จนมีประกาศใช้ ณ วันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2534 รัชสมัยมีการชุมนุมประท้วงของประชาชน นิสิตนักศึกษาที่ชุมนุมต่อต้านรัฐธรรมนูญ ที่มีเงื่อนไขเป็นประโยชน์แก่คณะ รสช. มีการออกมาแสดงความคิดเห็น คัดค้านรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2534 ต่อมามีการเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 แล้วผลการเลือกสรรตัว นายกรัฐมนตรีในระบอบประชาธิปไตยไม่สำเร็จ จึงไปนำบุคคลภายนอกคือ พลเอกสุจินดา คราประยูร ที่ลาออกจากผู้บัญชาการทหารบกมาเป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2535 ทำให้มีกลุ่มพรรคการเมืองฝ่ายค้าน องค์กรเอกชน นิสิตนักศึกษาประชาชนออกมาคัดค้าน การขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดาฯ จนก่อให้เกิดเหตุการณ์ครั้งสำคัญเกี่ยวกับสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน คือ เหตุการณ์ 17-20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ที่ระบอบเผด็จการย้อนกลับมาอีกเช่นยุค 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 จนทำให้พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออก และมีรัฐบาลรักษาการโดยนายอานันท์ ปันยารชุน อีกครั้ง และจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2535 จนก่อให้เกิดรัฐบาลพลเรือนของ นายชวน หลีกภัย

จากการศึกษาถึงความเป็นมาจะเห็นได้ว่า ในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติในกรณีปฏิวัติ รัฐประหารก่อการกบฏในประเทศไทย ประชาชนจะถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองทุกครั้ง เมื่อมีการรัฐประหารจะมีคำสั่งห้ามชุมนุมทางการเมือง ห้ามออกนอกเคหสถาน นับตั้งแต่ พ.ศ.2475 ถึงปัจจุบัน มีการก่อการรัฐประหารก่อการกบฏเรื่อยมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย ซึ่งทุกครั้งเป็นการแย่งชิงอำนาจของกลุ่มทหาร ข้าราชการประจำ ข้าราชการการเมือง ส่วนประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง แต่จะถูกลิดรอนเสรีภาพในด้านต่าง ๆ มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มีการใช้ธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราว มีการใช้ประกาศของคณะรัฐประหารเป็นกฎหมายที่ใช้ปกครองประชาชนในภาวะการฉนั้น สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนชาวไทยจึงมีบ้างเป็นช่วง ๆ ในภาวะบ้านเมืองปกติ แต่ถ้ามีการก่อรัฐประหาร ก่อการกบฏ ประชาชนก็จะถูกลิดรอนเสรีภาพโดยทันที ประชาชนจะไม่มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น ไม่มีเสรีภาพในการชุมนุม เพราะคณะรัฐประหารหรือกลุ่มก่อการกบฏจะเป็นผู้ใช้อำนาจระบอบเผด็จการไม่ใช้ระบอบประชาธิปไตย จึงเห็นได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีสิทธิทางการเมืองใด ๆ ทั้งสิ้นต้องอยู่ภายใต้อำนาจของคณะรัฐประหารหรือกลุ่มก่อการกบฏ

5.3 บทบาทหน้าที่ที่ลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ประเทศไทยในภาวะไม่ปกติ คือ มีการก่อรัฐประหารหรือก่อการกบฏตั้งแต่ พ.ศ.2475 เป็นต้นมา ทุกครั้งจะไม่มีการบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและจะลิดรอนเสรีภาพทุกอย่างของประชาชนรวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

ซึ่งจากการศึกษามีการลิดรอนเสรีภาพของประชาชน และไม่มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. ประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหาร

เมื่อมีการก่อการรัฐประหารโดยใช้ชื่อว่าคณะปฏิวัติ หรือชื่ออื่น ๆ ก็จะมีประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ และมีการประกาศคณะปฏิวัติใช้บังคับแทน โดยจะมีการประกาศ

ใช้กฎอัยการศึก มีการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน และมีประกาศที่ลิดรอนเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนในทุก ๆ ด้าน รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนในภาวะไม่ปกติ คือ *

- ห้ามมิให้มีการชุมนุมทางการเมือง ณ ที่ใด ๆ ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป
- ห้ามมิให้ประชาชนออกนอกเคหสถานในระหว่างเวลาที่คณะรัฐประหารกำหนด
- ห้ามกระทำการใดที่ถือว่าเป็นความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหารทุกครั้งในประเทศไทยจะมีการประกาศใช้กฎอัยการศึก ประกาศใช้กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีการประกาศห้ามชุมนุมทางการเมืองตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป มีการห้ามออกนอกเคหสถานในระหว่างเวลาที่มีการรัฐประหาร ซึ่งประกาศของคณะรัฐประหารในภาวะไม่ปกติถือเป็นการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนที่เห็นได้ชัดเจน ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะต้องให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนทุกเมื่อ แต่ภาวะการณ์ทางการปกครองของประเทศไทยเมื่อมีการรัฐประหารถือได้ว่า เสรีภาพในการชุมนุมของประชาชนได้ถูกลิดรอนตามประกาศของคณะรัฐประหารด้วย

* ดูรายละเอียดในภาคผนวกที่ 2

- ประกาศคณะบริหารประเทศชั่วคราว พ.ศ.2494 ฉบับที่ 5
- ประกาศคณะปฏิวัติ พ.ศ.2501 ฉบับที่ 13
- ประกาศคณะปฏิวัติ พ.ศ.2514 ฉบับที่ 4, 12
- คำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ.2519 ฉบับที่ 4, 8, 9
- ประกาศคณะปฏิวัติ พ.ศ.2520 ฉบับที่ 3, 4
- ประกาศคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ พ.ศ.2534 ฉบับที่ 4, 7

2. ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว

เมื่อมีการก่อรัฐประหารได้สำเร็จแล้วก็จะมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวแทนรัฐธรรมนูญไทย โดยในธรรมนูญการปกครองชั่วคราวมีการลดทอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งธรรมนูญการปกครองของประเทศไทยในภาวะไม่ปกติ มี 2 ลักษณะ คือ

ก. รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2500

เป็นรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราวที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนไว้ว่า "บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในทรัพย์สิน การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การศึกษาอบรม การชุมนุมสาธารณะ การตั้งสมาคม การตั้งพรรคการเมือง ทั้งนี้ภายใต้กฎหมาย" *

-
- * - พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475
 - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2490
 - ประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2494
 - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2475 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2495
 - ประกาศเรื่องการใช้ธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2500

ซึ่งจะเห็นได้ว่า การบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนั้น ถือได้ว่าไม่มีการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน เพราะเสรีภาพต่าง ๆ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย จึงมีค่าเท่ากับไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จากการศึกษาตั้งแต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ได้มีพระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ.2475 ซึ่งก็ไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติ

แต่จะเริ่มการบัญญัติรับรองเรื่องสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว พ.ศ.2490 เป็นต้นมา ถึง พ.ศ.2500 ที่มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ที่ถือเสมือนไม่มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติ เป็นเพียงการให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนแค่สายลักษณะอักษรเท่านั้น แต่หลังจากปี พ.ศ.2500 ไปแล้ว ไม่มีการใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวอีกแต่จะมีการใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวแทน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2502 เป็นครั้งแรกซึ่งไม่มีการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และได้ลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม

ข. ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว ตั้งแต่ พ.ศ.2502-2534

ในภาวะไม่ปกติหลังจากการก่อรัฐประหารแล้วจะมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว ในปี พ.ศ.2502 เป็นครั้งแรกและตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาทุกครั้งที่มีการก่อรัฐประหารก็จะมีประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวที่ไม่มีการบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เช่นในภาวะปกติ และยังมีการบัญญัติให้อำนาจพิเศษแก่คณะบริหารประเทศที่มาจาก

การรัฐประหารในการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศแต่คณะเดียว **

ดังนั้น ในขณะที่บ้านเมืองอยู่ในภาวะไม่ปกติ มีการก่อรัฐประหาร ได้สำเร็จจะไม่มีรัฐธรรมนุญแต่จะมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวแทนที่ถือว่าได้ เป็นการลิดลอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และได้บริหารประเทศระบบเผด็จการ มิใช่ระบบ ประชาธิปไตยดังจะเห็นได้จากอำนาจของนายกรัฐมนตรี ในมาตรา 17 ของธรรมนูญการปกครอง ชั่วคราว พ.ศ.2502 ที่ได้ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีอย่างกว้างขวางในการทำการใด ๆ ก็ได้

-
- ** - ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2502 มาตรา 17
 - ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2515 มาตรา 17
 - รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2519 มาตรา 21
 - ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2520 มาตรา 27
 - ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2534 มาตรา 27

ซึ่งทุกธรรมนูญการปกครองมีบทบัญญัติหลักเกณฑ์เดียวกัน คือ

"ในระหว่างที่ใช้ธรรมนูญการปกครองนี้ ในกรณีที่นายกรัฐมนตรีเห็นสมควรเพื่อ ประโยชน์ในการป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของ ราชอาณาจักร ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจของประเทศ หรือราชการแผ่นดิน หรือการกระทำอันเป็น การก่อวินหรือคุกคามความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการกระทำอัน เป็นการทำลายทรัพยากรของประเทศ หรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้ ไม่ว่าจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังวันประกาศธรรมนูญการปกครองนี้ และไม่ว่าจะเกิดขึ้นภายในหรือ ภายนอกราชอาณาจักร ให้นายกรัฐมนตรีโดยมติของคณะรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งการหรือการกระทำ ใด ๆ ก็ได้ และให้ถือว่าคำสั่งหรือการกระทำของนายกรัฐมนตรี รวมทั้งการปฏิบัติตามคำสั่ง ดังกล่าวเป็นคำสั่ง หรือการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมาย

เมื่อนายกรัฐมนตรีได้สั่งการ หรือกระทำการใดไปตามความในวรรคหนึ่งแล้ว ให้ นายกรัฐมนตรีแจ้งให้สภานิติบัญญัติแห่งชาติทราบ"

ไม่ว่าในเวลาใด ซึ่งถือว่าคำสั่งและการกระทำของนายกรัฐมนตรีนั้นเป็นคำสั่งและการกระทำ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

จึงสะท้อนให้เห็นได้ว่า ในภาวะไม่ปกติในกรณีมีการรัฐประหารได้
สำเร็จในประเทศไทย ระบบกฎหมายที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือ รัฐธรรมนูญ
จะถูกยกเลิกไป และมีธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราวใช้แทน ซึ่งไม่มีการรับรองสิทธิ
เสรีภาพของประชาชนชาวไทย และยังลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมถึง
เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบด้วย โดยให้อำนาจนายกรัฐมนตรีอย่างกว้างขวางที่มาจากคณะ
รัฐประหาร ซึ่งถือว่าขัดต่อหลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง

ประเทศไทยในภาวะไม่ปกติ จึงไม่มีบทบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพ
ต่าง ๆ ของประชาชนชาวไทย รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และยังมีกลลิดรอนสิทธิ
เสรีภาพของประชาชนตามประกาศของคณะรัฐประหาร ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว และ
กฎหมายอื่น ๆ อีก

การลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนชาวไทย
ในภาวะไม่ปกติ มีองค์ประกอบที่สามารถสรุปได้ออกเป็น 3 ส่วน คือ

- ก. บุคคลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการลิดรอนเสรีภาพในการ
ชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย
- ข. ลักษณะและวิธีการในการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดย
สงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย
- ค. บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
ในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ก. บุคคลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุม
โดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ในภาวะไม่ปกติที่มีประกาศคณะปฏิวัติในการห้ามการชุมนุมสาธารณะและ
การเดินทางของประชาชน และห้ามออกนอกเคหสถานภายในระยะเวลาที่กำหนด จะมีบุคคลที่
เกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ ดังนี้

1. ผู้ชุมนุมสาธารณะและผู้เดินขบวนในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย
ประเทศไทยในภาวะไม่ปกติจะลิดรอนเสรีภาพของประชาชนใน
ทุก ๆ ด้าน รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ที่เป็นเสรีภาพที่สำคัญที่ประชาชนสามารถ
แสดงออกมาในการชุมนุมสาธารณะหรือการเดินขบวน เพื่อคัดค้านหรือต่อต้านการก่อรัฐประหาร
ได้ การก่อรัฐประหารก่อการปฏิวัติทุกครั้งในประเทศไทยจึงมีคำสั่งของคณะรัฐประหารในการ
ห้ามการชุมนุมทางการเมืองของประชาชน ห้ามออกจากเคหสถาน ห้ามสัญจรไปมา ถ้าผู้ใด
ฝ่าฝืนก็จะมิบทลงโทษตามประกาศของคณะรัฐประหาร ไม่ได้ดำเนินคดีตามระบบยุติธรรม โดย
ปกติที่ส่งฟ้องต่อศาลยุติธรรม แต่จะมีการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาคดีต่อประชาชนหรือผู้ที่ต่อต้าน
การรัฐประหาร ซึ่งถือเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างยิ่ง

กลุ่มประชาชนนักเรียนนิสิตนักศึกษาที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อรัฐประหาร
จึงไม่สามารถออกมาชุมนุมสาธารณะหรือการเดินขบวนได้ในภาวะไม่ปกติ เพราะรัฐในขณะนั้น
ใช้อำนาจเผด็จการ โดยมีประกาศของคณะปฏิวัติในการห้ามการชุมนุมสาธารณะและห้ามออกนอก
เคหสถานแล้ว ถ้ามีผู้ใดฝ่าฝืนก็มีความผิดถูกจับตัวดำเนินคดีต่อศาลทหารได้ทันทีซึ่งจะไม่มีสิทธิ
ใด ๆ ในการต่อสู้คดีและถูกดำเนินคดีฝ่ายเดียว

จึงเห็นได้ว่า ในภาวะไม่ปกติจากการก่อการกบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร
ในประเทศไทยทุกครั้งจากความเป็นมาที่ได้กล่าวมาแล้ว ประชาชนชาวไทยไม่มีสิทธิเสรีภาพใน
การชุมนุมทางการเมือง ถ้าฝ่าฝืนถือเป็นการต่อต้านคณะรัฐประหารและฝ่าฝืนคำสั่งของคณะ
รัฐประหาร มีความผิดและถูกจับดำเนินคดีได้ทันที จึงไม่มีประชาชนกลุ่มนิสิตนักศึกษาหรือองค์กร
เอกชนใด ๆ กล้าออกมาชุมนุมประท้วงคัดค้านหรือแสดงความไม่เห็นด้วย เพราะการปกครอง
ประเทศไทยช่วงนั้นไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตยแต่เป็นการปกครองระบอบเผด็จการนิยม

2. เจ้าหน้าที่รัฐผู้รับผิดชอบในการห้ามการชุมนุมสาธารณะและการ
เดินขบวนในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ในภาวะไม่ปกติของประเทศไทยได้มีประกาศห้ามการชุมนุมสาธารณะ
และการเดินขบวน ห้ามประชาชนออกนอกเคหสถาน จึงมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง คือ เจ้าหน้าที่
ตำรวจและเจ้าหน้าที่ทหาร ซึ่งในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติจากการก่อรัฐประหารส่วนใหญ่มาจาก

กำลังของทหารทุกครั้ง เจ้าหน้าที่ทหารจะถือว่าเป็นเจ้าหน้าที่หลักในการควบคุมมิให้มีการชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวน และห้ามออกจากบ้านเรือนภายในเวลาที่กำหนด โดยมีเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองคอยรับคำสั่งไปปฏิบัติอีกชั้นหนึ่งเท่านั้น

จากการศึกษาถึงความเป็นเสรีภาพในการชุมนุมในประเทศไทย ในภาวะไม่ปกติจะเห็นได้ว่า เจ้าหน้าที่ทหารที่ใช้กำลังยึดอำนาจการปกครองประเทศล้มรัฐบาลชุดเดิมได้สำเร็จ จะเข้าทำการควบคุมอำนาจและมีประกาศลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน เพื่อควบคุมอำนาจในการปกครองประเทศในระยะเวลาหนึ่ง จนมั่นคงแล้วจึงจะผ่อนคลायให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน โดยใช้เจ้าหน้าที่ทหารเป็นผู้ควบคุมดูแลความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองแทนเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่จะใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามและจับกุม ถ้ามีประชาชนก่อการชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวน หรือออกจากบ้านภายในเวลาที่กำหนดของประกาศรัฐประหาร ทำให้ไม่มีประชาชนหรือกลุ่มองค์กรใดกล้าออกมาฝ่าฝืนคำสั่งของคณะปฏิวัติในภาวะไม่ปกติดังกล่าว เพราะถ้าฝ่าฝืนจะถูกจับกุมพิจารณาลงโทษโดยศาลทหารที่จะพิจารณา จำคุก หรือประหารชีวิตได้ทันที

ข. ลักษณะและวิธีการในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ
ในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ประเทศไทยในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติจะลิดรอนสิทธิเสรีภาพในด้านต่าง ๆ ของประชาชน ไม่มีการกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการชุมนุมสาธารณะเช่นเดียวกับภาวะปกติ และยังมีลิดรอนเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก ถ้าประชาชนหรือกลุ่มบุคคลใดคัดค้านไม่เป็นด้วยก็จะถูกจับกุมส่งห้องต่อศาลพิเศษที่จัดตั้งขึ้นหลายครั้งในปี พ.ศ. 2476, 2478, 2481 จึงเป็นการใช้อำนาจรัฐกดขี่ข่มเหงประชาชนที่ต่อต้านคณะรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติอย่างมาก

ทุกครั้งที่ทำการปฏิวัติรัฐประหารจะมีการออกคำสั่งของคณะปฏิวัติในการห้ามการชุมนุมมั่วสุมทางการเมือง ห้ามออกนอกเคหสถานในเวลาที่จำกัด ถ้าผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าทำผิดมีบทลงโทษ และยังมีกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดเป็นคอมมิวนิสต์ที่จะใช้ต่อประชาชนที่มีแนวคิดคัดค้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติ และยังมีอำนาจพิเศษของนายกรัฐมนตรีตามธรรมนูญการปกครองชั่วคราวที่เป็นอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่จะลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทุก ๆ ด้านได้ ไม่ว่าห้ามหนังสือพิมพ์เสนอข่าวที่กระทบกระเทือนต่อรัฐบาล ห้ามชุมนุมประท้วง

เรียกร้องหรือเดินขบวน และจำกัดสิทธิเสรีภาพในด้านอื่น ๆ อีก

ดังนั้น ลักษณะและวิธีการในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย จึงเป็นอำนาจเด็ดขาดของรัฐบาลที่มาจากการรัฐประหารอย่างถูกต้อง มีกฎหมายรับรองในการลิดรอนเสรีภาพของประชาชน และถ้ามีประชาชนหรือบุคคลใดฝ่าฝืนกระทำการที่กระทบกระเทือนต่อรัฐบาลขณะนั้น ถือว่าก่อความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมืองมีความผิดและถูกลงโทษตามอำนาจของรัฐบาลในขณะนั้นได้ทันที

ค. บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ในภาวะไม่ปกติการชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนประท้วงของประเทศไทยมีการลิดรอน ดังนี้

1. การลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามที่ประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหาร และธรรมนูญการปกครองชั่วคราวได้บัญญัติไว้
2. การลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามที่กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้บัญญัติไว้

1. การลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามที่ประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหาร และธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราวได้บัญญัติไว้

มีการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนในภาวะไม่ปกติ 2 ลักษณะ คือ

- การลิดรอนเสรีภาพของประชาชนตามประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหาร

ทุกครั้งที่มีการก่อการปฏิวัติรัฐประหาร จะต้องมีการประกาศคำสั่งของคณะปฏิวัติ หรือของคณะรัฐประหาร ที่ลิดรอนเสรีภาพของประชาชน คือ

- ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ใช้อยู่

- ประกาศใช้กฎหมายอัยการศึกทั่วประเทศ
- ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินทั่วประเทศ
- ประกาศห้ามการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์
- ประกาศห้ามประชาชนชุมนุมทางการเมือง ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ณ ที่ใด
- ประกาศห้ามประชาชนออกนอกเคหสถานภายในเวลาที่กำหนด

ดังนั้น ประชาชนชาวไทยทุกคนถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพโดยคณะปฏิวัติรัฐประหาร จากประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหารที่ออกมาที่ยกเลิกรัฐธรรมนูญที่ใช้บังคับอยู่ เมื่อยกเลิกแล้วจึงไม่มีบทบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน จากนั้นมีการประกาศใช้กฎหมายอัยการศึก ประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน ประกาศเกี่ยวกับการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ห้ามประชาชนชุมนุมทางการเมือง ห้ามประชาชนออกนอกบ้านภายในเวลาที่กำหนดจึงเห็นได้ว่าขณะนั้นคณะรัฐประหารมีอำนาจเด็ดขาด ที่จะลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้

- การลิดรอนเสรีภาพของประชาชนตามธรรมนูญการปกครอง

ประเทศชั่วคราว

เมื่อมีการก่อการปฏิวัติรัฐประหารได้สำเร็จจะยกเลิกรัฐธรรมนูญและประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราว ซึ่งให้อำนาจนายกรัฐมนตรีอย่างมากในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ คือ นายกรัฐมนตรีสามารถสั่งการหรือกระทำการใด ๆ ได้ ในเวลาใดก็ได้ โดยถือว่าคำสั่งดังกล่าวเป็นการกระทำหรือการปฏิบัติที่ชอบด้วยกฎหมายในกรณีดังต่อไปนี้

- เพื่อป้องกัน ระวังหรือปราบปรามการกระทำอันเป็นการบ่อนทำลายความมั่นคงของประเทศ ราชบัลลังก์ เศรษฐกิจ และราชการแผ่นดิน

- เพื่อป้องกัน การกระทำอันเป็นการกระทำอันเป็นการก่อความ
หรือทำลายความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

- เพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นการทำลายทรัพย์สินของ
ประเทศหรือเป็นการบั่นทอนสุขภาพอนามัยของประชาชน

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย ประชาชน
ไม่มีสิทธิเสรีภาพใด ๆ จะต้องอยู่ภายใต้คำสั่งของคณะปฏิวัติรัฐประหาร แม้แต่ในธรรมนูญการ
ปกครองประเทศชั่วคราวก็ไม่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และยังให้อำนาจเด็ด
ขาดแก่นายกรัฐมนตรีแต่ผู้เดียวในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง
เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ โดยอ้างสาเหตุตามข้อจำกัดข้างต้น ทำให้ไม่มีการควบคุมกลั่นกรอง
อำนาจของฝ่ายบริหารโดยฝ่ายรัฐสภาที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชน มีแต่เพียงการแจ้งให้
สถานการณ์บัญญัติแห่งชาติทราบเท่านั้น ซึ่งสถานการณ์บัญญัติในภาวะไม่ปกติก็มาจากการแต่งตั้งของคณะ
ปฏิวัติรัฐประหารทั้งสิ้น

2. การลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบตามกฎหมายอื่น ๆ ที่ เกี่ยวข้องได้บัญญัติไว้

ในภาวะไม่ปกติ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบมีกฎหมายฉบับอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้องในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน คือ

- พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457

เมื่อมีการก่อการปฏิวัติรัฐประหารทุกครั้งจะมี ประกาศของ
คณะปฏิวัติในการประกาศกฎอัยการศึก เพื่อควบคุมอำนาจทางทหารในการเข้าบริหารประเทศ
แทนรัฐบาลชุดเก่า ซึ่งกฎอัยการศึกจะถูกใช้เป็นกฎหมายประกอบกรก่อรัฐประหารมาโดยตลอด
ซึ่งเมื่อประกาศกฎอัยการศึกแล้วจะลิดรอนเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติในด้านต่าง ๆ
เพื่อเอื้ออำนาจต่อการยึดอำนาจของคณะรัฐประหาร

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้จะใช้เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือเมื่อ
มีสงครามหรือเกิดการก่อกวนจลาจลขึ้นในประเทศไทย โดยจะมีพระบรมราชโองการประกาศใช้กฎ
อัยการศึกได้ทุกมาตราหรือบางมาตรา และบังคับใช้ส่วนใดส่วนหนึ่งในประเทศไทยหรือตลอด

ทั่วประเทศไทย เมื่อประกาศกฎอัยการศึกแล้วเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในการเข้าระงับปราบปรามหรือรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ และมีอำนาจที่ห้ามประชาชนมาชุมนุมกัน ห้ามประชาชนออกนอกเคหสถาน จึงเป็นกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และจะใช้เมื่อเวลาจำเป็นตามที่กฎหมายกำหนด แต่คณะรัฐประหารได้นำกฎหมายฉบับนี้มาเป็นเครื่องมือในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติ

- พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีเหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนรัฐบาลในขณะนั้น คือ เรื่องการแทรกแซงของพวกคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ทำให้รัฐบาลได้ออกกฎหมายฉบับนี้ เพื่อจับกุมบุคคลที่สนับสนุนส่งเสริมลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งถ้าบุคคลใดพูดด้วยวาจา เขียนหนังสือแสดงความคิดเห็น หรือจัดให้มีการชุมนุมกัน เพื่อแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับรัฐบาล ถือว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์ รัฐบาลสามารถจับกุมบุคคลนั้นหรือกลุ่มนั้นได้ทันที ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนไทยในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติ ที่ห้ามประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ห้ามการชุมนุมรวมตัวกันของประชาชน ซึ่งถ้าทำการใด ๆ ตามที่กฎหมายฉบับนี้บัญญัติถือว่าเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลจะจับกุมบุคคลนั้นได้ทันทีและมีบทลงโทษตามกฎหมายฉบับนี้

- พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 แก้ไขเพิ่มเติม

พ.ศ. 2478

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2481

หลังเหตุการณ์การก่อกบฏวระเดช พ.ศ. 2476 กบฏนายสิบ พ.ศ. 2478 และกบฏ 18 ศพ พ.ศ. 2481 รัฐบาลได้ออกกฎหมายพิเศษ คือ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นพิจารณาลงโทษตัดสินต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต่อต้านไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลในขณะนั้น ทำให้เห็นได้ชัดเจนว่า ในภาวะไม่ปกติในกรณีก่อการกบฏต่อรัฐบาลเป็นการกระทำผิดกฎหมายแล้ว ซึ่งถือว่าเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองในขณะนั้น

ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายทั้ง 3 ฉบับนี้เป็นการตั้งศาลพิเศษขึ้นศาลหนึ่งให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับการยกขบวนและการจลาจล ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นพลเรือนหรือทหาร และมีศักดิ์ฐานะนครศักดิ์ชั้นใด ๆ ถ้าทำผิดก่อการยกขบวนหรือจลาจลก็จะถูกพิพากษาและตัดสินคดีโดยศาลพิเศษซึ่งจะไม่ได้รับการตัดสินคดีจากศาลยุติธรรม โดยมีการกำหนดวิธีการพิจารณาคดีเฉพาะเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะต้องมีความเสมอภาคกันในทางกฎหมาย แต่กฎหมายนี้มุ่งลงโทษกลุ่มบุคคลที่มีความคิดเห็นทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาล ถือว่าเป็นกฎหมายที่ลิดรอนเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด

- พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำการโดยสุจริตตามหน้าที่ในการ

ปราบกบฏ พ.ศ. 2476

ในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐ รัฐบาลจึงออกกฎหมายฉบับนี้ออกมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในขณะนั้น ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ออกมาคุ้มครองผู้ที่กระทำตามที่รัฐสั่งในการเข้าปราบปรามกลุ่มผู้มีความคิดเห็นขัดแย้งต่อต้านรัฐบาล โดยตั้งข้อหาอย่างรุนแรงว่าคิดก่อการกบฏได้ทันที

ซึ่งกฎหมายฉบับนี้ คุ้มครองการกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่รัฐในการปราบกบฏ ถือเป็นการกระทำโดยสุจริต เพราะรัฐบาลเป็นผู้มอบให้จัดการกับพวกกบฏ จึงเป็นกฎหมายที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการแสดงความคิดเห็น การชุมนุมรวมตัวกันที่ต่อต้านรัฐบาล

- พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476

กฎหมายฉบับนี้ได้ออกมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติในขณะนั้นอีกฉบับ คือ ถ้าบุคคลใดทำให้ประชาชนทั่วไปเสื่อมความนิยม หรือเกรงกลัวต่อระบบการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ด้วยการกระทำใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นการต่อต้านเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลถือว่ามีความผิด

จะเห็นได้ว่า ในระบอบประชาธิปไตยจะต้องรับฟังเสียงข้างมากและเสียงข้างน้อยของประชาชนในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองต่อรัฐบาล แต่

กฎหมายฉบับนี้ออกมาเป็นการลิดรอนเสรีภาพของประชาชนอย่างเห็นได้ชัดเจนในการแสดงความคิดเห็น หรือการชุมนุมทางการเมืองของประชาชน

- พระราชบัญญัติกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488

กฎหมายฉบับนี้ได้ออกมาลิดรอนเสรีภาพของประชาชน ในการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับฝ่ายรัฐบาลในภาวะไม่ปกติ ถ้าเห็นว่าผู้ใดจะกระทำการใด ๆ ที่เป็นภัยต่อชาติก็สามารถสั่งกักคุมตัวบุคคลนั้นได้ เพื่อไม่ให้มีโอกาสดำเนินการซึ่งเป็นภัยแก่ชาติได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า เป็นกฎหมายที่ลิดรอนเสรีภาพของประชาชน ถ้าผู้ใดกระทำการขัดแย้งกับรัฐบาล ก็จะถือว่าเป็นผู้เป็นภัยแก่ชาติและจะถูกจับกุมเพื่อกักขังได้ทันที

- พระราชบัญญัติว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน

พ.ศ. 2495

การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน จะใช้ในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติ เกิดเหตุการณ์ฉุกเฉิน รวมทั้งกรณีก่อการปฏิวัติรัฐประหาร ก็ประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ เพื่อลิดรอนเสรีภาพของประชาชนไม่ให้กระทำการใด ๆ ที่ซึ่งทำให้การยึดอำนาจของคณะรัฐประหารเป็นไปอย่างสะดวกรวดเร็ว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้จะใช้เมื่อมีสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือการกระทำที่กระทบความมั่นคงหรือความปลอดภัยของประเทศ โดยจะประกาศใช้ทั่วประเทศ หรือเฉพาะท้องที่ มีอำนาจที่จะประกาศห้ามมิให้ประชาชนออกนอกเคหสถานได้ ห้ามชุมนุมมั่วสุม ณ ที่ใด ๆ ได้ และสามารถจับกุมผู้ถูกสงสัยว่าจะทำการกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงหรือความสงบเรียบร้อยของประเทศได้ทันที

- พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495

กฎหมายฉบับนี้มีที่มาจากการก่อรัฐประหาร พ.ศ. 2494 ที่มีต่อมามีการร่างกฎหมายฉบับนี้เข้าสู่สภาและให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ที่เข้ามาแทรกแซงการเมืองไทยในขณะนั้น ทำให้ประชาชนที่แสดงความคิดเห็นทาง

การเมืองและทำการชุมนุมกันทางการเมืองถูกจับกุมโดยถือว่าทำผิดกฎหมายฉบับนี้ จึงเป็นกฎหมายที่ออกมาลิดรอนเสรีภาพของประชาชนอีกฉบับหนึ่ง ที่คณะผู้ก่อการปฏิวัติจะอ้างกฎหมายฉบับนี้เพื่อจับกุมบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต่อต้านคณะปฏิวัติว่า เป็นพวกคอมมิวนิสต์และสามารถจับกุมตัวได้ทันที ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญ คือ บุคคลใดกระทำการอันเป็นคอมมิวนิสต์ โดยการเลิกล้มการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข หรือมีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจของประเทศ หรือมีการบังคับขู่เข็ญทำให้เกิดความหวาดกลัว มีการก่อวินาศกรรม มีการใช้อุบายต่าง ๆ ยุยงให้มีความเกลียดชังระหว่างประชาชน หรือแนะนำ เลี้ยมสอน โฆษณาชวนเชื่อ มั่วสุม ถือว่าเป็นการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ซึ่งมีความผิดตามกฎหมายฉบับนี้

- พระราชบัญญัติผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ประเทศไทย พ.ศ. 2519

กฎหมายฉบับนี้มาจากคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน พ.ศ. 2519 ที่ออกมาเพื่อใช้ในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติ ในการก่อการปฏิวัติรัฐประหารซึ่งเป็นกฎหมายที่ออกมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกฉบับจากคณะรัฐประหาร

ซึ่งจะเห็นได้ว่า กฎหมายฉบับนี้ให้นายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุดเป็นผู้ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศได้ โดยผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศมีอำนาจสั่งใช้กำลังทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและข้าราชการพลเรือน เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยตามกฎหมายได้ทุกกรณี และให้มีอำนาจแต่งตั้งบุคคลหรือคณะบุคคลให้กระทำการใดตามที่เห็นสมควรได้ จึงให้อำนาจแก่ผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศอย่างมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเป็นการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนในภาวะไม่ปกติ โดยอาศัยอำนาจของกฎหมายฉบับนี้

โดยสรุปจะเห็นได้ว่า กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติของประเทศไทยในกรณีปฏิวัติรัฐประหารหรือก่อการกบฏ ผู้ก่อการจะทำการยกเลิกรัฐธรรมนูญในขณะนั้น และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองประเทศชั่วคราว มีการประกาศของคณะรัฐประหารออกมาบังคับใช้เป็นกฎหมายในการปกครองประเทศ ซึ่งไม่มีการบัญญัติรับรองถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงเห็นได้ว่าเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ได้ถูกลิดรอนตามประกาศห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน ขึ้นไป ห้ามออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด โดยจะเห็นได้จากธรรมนูญการปกครองประเทศทุกฉบับ ประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหารทุกครั้งจะมีประกาศที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน

และยังมีการใช้อำนาจออกกฎหมายพิเศษ อาทิเช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476, 2478, 2481 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำการโดยสุจริตตามหน้าที่ในการปราบกบฏ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ. 2519 ซึ่งจากการศึกษาผู้เขียนเห็นว่า กฎหมายเหล่านี้จะออกมาในช่วงของการก่อรัฐประหารหรือก่อการกบฏ ซึ่งเป็นการใช้อำนาจออกกฎหมายเหล่านี้มาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติ จึงต้องยกเลิกหรือแก้ไขหรือปรับปรุงกฎหมายเหล่านี้เพื่อให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอย่างแท้จริง

5.4 ปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

จากการศึกษาผู้เขียนจึงเห็นปัญหาเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติ ดังนี้

ก. ปัญหาข้อกฎหมายที่ลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติ

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในกรณีปฏิวัติรัฐประหาร และก่อนการกบฏ มีกฎหมายที่ออกมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก คือ ประกาศของคณะปฏิวัติรัฐประหารทุกครั้ง จะมีประกาศห้ามมิให้มีการชุมนุมทางการเมืองใด ๆ ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไป ห้ามมิให้มีการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง ห้ามประชาชนออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด ถือได้ว่าการปฏิวัติรัฐประหารเป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเป็นระบบที่ไม่ได้มาจากการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เป็นระบบเผด็จการนิยม นอกจากประกาศคณะปฏิวัติรัฐประหารฉบับต่าง ๆ ที่ห้ามชุมนุมทางการเมืองแล้วยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีก คือ ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวที่มีมาตรา 17 ให้อำนาจนายกรัฐมนตรีที่มีอำนาจมากที่จะกระทำการใด ๆ ก็ได้ และยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีกที่ออกมาในช่วงของการปฏิวัติรัฐประหารมีลักษณะเป็นการลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน ได้แก่ พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ. 2476 พ.ศ. 2478 พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2476 พระราชบัญญัติกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พ.ศ. 2488 พระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2495 พระราชบัญญัติผู้อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ พ.ศ. 2519

กฎหมายเหล่านี้ล้วนเป็นกฎหมายที่ออกมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในภาวะการเมืองไม่ปกติ คือ การก่อกองปฏิวัติ รัฐประหาร การก่อกองกบฏ ที่ถือว่าเป็นกฎหมายในระบอบเผด็จการมากกว่าระบอบประชาธิปไตยที่เป็นเพียงรูปแบบ แต่ทางปฏิบัติมีการออกกฎหมายในช่วงปฏิวัติรัฐประหารซึ่งลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และในปัจจุบันแม้จะเป็นยุคประชาธิปไตยแต่ก็ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายที่ขัดต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน หรือยกเลิกกฎหมายที่ไม่เป็นประชาธิปไตยที่ยังคงเป็นเผด็จการอยู่ จึงควรมีการแก้ไข ปรับปรุง ยกเลิก

กฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่ออกมาในช่วงปฏิวัติรัฐประหารที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ

ข. ปัญหาการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามกฎหมายกรณีการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติ

การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐลิดรอนเสรีภาพของประชาชนในภาวะไม่ปกติซึ่งมีมากจนกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากเป็นกฎหมายที่ออกมาจากระบบเผด็จการนิยม ออกโดยคณะปฏิวัติรัฐประหารจึงมีผลกระทบต่อประชาชนและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบก่อให้เกิดปัญหาที่สำคัญ คือ

(1) การใช้อำนาจเกินขอบเขตของเจ้าหน้าที่รัฐในภาวะไม่ปกติ

ในภาวะไม่ปกติจากกรณีปฏิวัติรัฐประหารและการก่อการกบฏ จึงเป็นช่วงที่ไม่มีรัฐธรรมนูญบัญญัติให้สิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากเมื่อมีการปฏิวัติรัฐประหารก็จะยกเลิกรัฐธรรมนูญ และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวหรือธรรมนูญการปกครองประเทศซึ่งไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชน การใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐจะอาศัยประกาศคณะปฏิวัติประกาศคณะรัฐประหารที่ให้เจ้าหน้าที่รัฐมีอำนาจมากในการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนรวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ มีการออกกฎหมายพิเศษให้อำนาจเจ้าหน้าที่ในขณะนั้นทำการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งศาลพิเศษพิจารณาคดีกบฏ ในปี พ.ศ. 2476, 2478, 2481 ที่เจ้าหน้าที่รัฐได้กระทำต่อกลุ่มที่มีความคิดเห็นคัดค้านขัดแย้งกับรัฐบาล โดยจะตั้งข้อหา กบฏ หรือตั้งข้อหาการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476 ซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐเป็นอันมากในการจำกัดสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น จึงเท่ากับรัฐมีอำนาจเกินขอบเขตในภาวะไม่ปกติที่จะจำกัดลิดรอนเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นการขัดต่อหลักประชาธิปไตย

(2) การไม่มีมาตรการควบคุมเจ้าหน้าที่รัฐใช้อำนาจในภาวะไม่ปกติ

ในภาวะไม่ปกติ จากการปฏิวัติรัฐประหารฝ่ายปกครองมีอำนาจเด็ดขาดที่จะจัดการต่อการชุมนุมของประชาชนโดยไม่มีมาตรการควบคุมการใช้อำนาจรัฐของฝ่ายปกครอง

เพราะขณะนั้นไม่มีรัฐสภาไม่มีฝ่ายบริหารโดยที่รัฐบาลในขณะนั้นมาจากการปฏิวัติรัฐประหาร จึงมีการออกกฎหมาย คือ ประกาศคณะปฏิวัติประกาศคณะรัฐประหารที่ออกมามีสิทธิเสรีภาพของประชาชนในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเสรีภาพในการชุมนุมประท้วงการแสดงความคิดเห็น การห้ามออกนอกเคหสถาน มีการจำกัดเวลาในการเข้าและออกนอกบ้าน ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คน เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพโดยไม่มีมาตรการควบคุมเจ้าหน้าที่รัฐผู้ใช้อำนาจในภาวะไม่ปกติ ทำให้เจ้าหน้าที่สามารถใช้อำนาจได้อย่างอิสระในการจำกัดลิดรอนเสรีภาพของประชาชนจึงต้องมีการกำหนดมาตรการในการควบคุมเจ้าหน้าที่รัฐว่ามีขอบอำนาจเพียงใด ในภาวะไม่ปกติดังกล่าว

(3) การไม่มีการจำกัดเวลาการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐในภาวะไม่ปกติ

จะเห็นได้ว่า ไม่มีกฎหมายที่มาจำกัดเวลาการใช้อำนาจของฝ่ายปกครอง เพราะในภาวะไม่ปกติฝ่ายปกครองมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดที่จะควบคุมประเทศ จึงไม่มีหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนต่อเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ ถือเป็นช่วงที่ประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพเพราะมีการรัฐประหาร ซึ่งคณะรัฐประหารในขณะนั้นมีอำนาจอย่างกว้างขวางในการออกกฎหมายต่าง ๆ ในรูปคำสั่งหรือประกาศคณะปฏิวัติในการควบคุมยึดอำนาจจากคณะบริหารประเทศชุดเดิมได้โดยไม่มีการกำหนดระยะเวลา ซึ่งคณะปฏิวัติรัฐประหารจะเป็นผู้กำหนดเวลาการใช้อำนาจเอง อาทิเช่น การประกาศใช้กฎอัยการศึก การประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินไม่มีกฎหมายกำหนดระยะเวลาการยกเลิก จึงอยู่ที่ดุลยพินิจของคณะรัฐประหารถ้าเห็นว่าได้ยึดอำนาจเรียบร้อยแล้ว จึงมาประกาศยกเลิกกฎอัยการศึกประกาศยกเลิกสถานการณ์ฉุกเฉินได้ในภายหลังทำให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบซึ่งในขณะที่มีการรัฐประหาร ประชาชนจึงไม่มีเสรีภาพหรือสิทธิใด ๆ ในการต่อต้านคัดค้านคณะรัฐประหาร

(4) การไม่กำหนดขั้นตอนการควบคุมการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติ

ในภาวะไม่ปกติ ไม่มีการกำหนดขั้นตอนในการควบคุมการชุมนุมสาธารณะ เพราะคณะรัฐประหารมีอำนาจเด็ดขาดในการควบคุมสถานการณ์บ้านเมืองในขณะนั้นและมีอำนาจออกประกาศคณะปฏิวัติ คำสั่งคณะปฏิวัติที่ห้ามประชาชนได้ในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลในการเข้ายึดอำนาจจึงมีคำสั่งที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างมาก คือ ห้ามชุมนุมทาง

การเมือง ห้ามแสดงความคิดเห็น ห้ามออกจากเคหสถาน ถ้ามีการชุมนุมสาธารณะคัดค้าน คณะรัฐประหารมีอำนาจในการจัดการกับการชุมนุมสาธารณะที่ต่อต้านคณะรัฐประหารได้อย่างอิสระ จะใช้มาตรการใด ๆ เพื่อยุติการชุมนุมสาธารณะและการเดินขบวนได้

ค. ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประเทศไทยในภาวะไม่ปกติ

ในภาวะไม่ปกติในประเทศไทยในกรณี กบฏ ปฏิวัติ รัฐประหาร และการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ประชาชนชาวไทยจะถูกจำกัดสิทธิเสรีภาพทุก ๆ ด้าน ซึ่งมีหลักการตามหลักกฎหมายสากลในภาวะฉุกเฉิน ภาวะสงคราม หรือมีความจำเป็นของแต่ละประเทศสามารถกระทำการที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนภายในประเทศนั้นได้เท่าที่จำเป็นและในระยะที่จำเป็นเท่านั้น จึงจะถือว่าไม่ได้ละเมิดสิทธิมนุษยชน

แต่อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีภาวะการณ์ไม่ปกติทางการเมืองมาตลอดตั้งแต่ พ.ศ. 2475 - ปัจจุบัน มีการก่อการกบฏ ก่อการรัฐประหารจำนวนมากสลับกันไปมากับการเมืองในภาวะปกติ ซึ่งในภาวะไม่ปกติของประเทศไทยจะมีมาตรการที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนแทบทุกครั้ง เพราะไม่ได้ทำเพียงเท่าที่จำเป็นและในระยะเวลาที่จำเป็นตามหลักสากล แต่ได้ใช้มาตรการในการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนทุกครั้งเป็นเวลานานและไม่มีกำหนดเวลา

ตัวอย่างเช่น มีการประกาศกฎอัยการศึกยาวนานถึง 6 ปี และใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวเป็นเวลาถึง 10 ปี ในการปฏิวัติ พ.ศ. 2501 ของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่เป็นช่วงเวลาทีลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนในทุก ๆ ด้าน รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบของประชาชนด้วยจึงถือว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในการจำกัดเสรีภาพของประชาชน และมีรูปแบบการปกครองในระบอบเผด็จการ ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตย

นอกจากนั้นยังมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอีก คือ การจัดการต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ขัดแย้งกับคณะรัฐประหารอย่างไม่เป็นธรรม โดยการจัดตั้งศาลพิเศษขึ้นมาพิจารณาคดีต่อผู้ต่อต้าน ไม่มีขั้นตอนตามกระบวนการยุติธรรมตามหลักสากลจึงเป็นศาลเตี้ยตัดสินใจตามใจรัฐบาลต่อผู้ฝ่าฝืนต่อต้านโดยการลงโทษจำคุกและประหารชีวิตบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นปฏิปักษ์ต่อฝ่ายรัฐบาลที่มาจากการก่อรัฐประหาร

และยังมีการออกกฎหมายที่ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามหลักสากลอีก ในการออกกฎหมายพิเศษที่ลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชนบางกลุ่มและบางคนเท่านั้น อาทิ เช่น กฎหมายเกี่ยวกับการกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน กฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่คณะรัฐประหารมีวัตถุประสงค์ที่จะออกกฎหมายมาลิดรอนสิทธิเสรีภาพของบุคคลบางคนบางกลุ่มและใช้เล่ห์งานลงโทษต่อบุคคลเหล่านั้น จึงเป็นการกระทำของรัฐที่ไม่มีความยุติธรรม ไม่มีความเสมอภาคต่อประชาชนชาวไทยในทุกครั้งที่ก่อภาวะไม่ปกติของประเทศไทย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย ประชาชนทุกคนจะไม่มีสิทธิเสรีภาพใด ๆ รวมถึงเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ และประชาชนยังถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ตลอดเวลาจากการใช้อำนาจรัฐรังแกข่มเหงต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความขัดแย้งต่อต้านกับฝ่ายรัฐที่มาจากคณะรัฐประหาร โดยจะใช้มาตรการทางกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่มีอยู่ลงโทษผู้ต่อต้านหรือขัดแย้งกับรัฐอย่างอยุติธรรม

5.5 บทสรุปเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติในประเทศไทย

ในภาวะบ้านเมืองไม่ปกติของประเทศไทย คือ มีการปฏิวัติรัฐประหารหรือก่อการกบฏประชาชนในขณะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวจะถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพทางการเมืองทุกครั้ง เพราะเมื่อมีการก่อการรัฐประหารก็จะมีประกาศของคณะรัฐประหารที่ยกเลิกรัฐธรรมนูญ มีประกาศคำสั่งของคณะรัฐประหารที่ห้ามมีการชุมนุมทางการเมืองเกินกว่า 5 คนขึ้นไป ห้ามประชาชนออกนอกเคหสถานในเวลาที่กำหนด ห้ามหนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โฆษณาเอกสารอันกระทบกระเทือนต่อคณะรัฐประหาร ต่อมาก็จะมีการประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราว ซึ่งไม่มีบทบัญญัติให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนในสถานการณ์ไม่ปกติ ประชาชนไทยจึงไม่มีสิทธิเสรีภาพใด ๆ และตกอยู่ในอำนาจของคณะรัฐประหาร

จากการศึกษาของผู้เขียนจะเห็นได้ว่า ประวัติศาสตร์การเมืองไทยตั้งแต่มีการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นต้นมาจนถึงการก่อรัฐประหาร 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2534 จะเห็นได้ว่า ในเหตุการณ์ภาวะไม่ปกติทางการเมืองจากการก่อรัฐประหาร ก่อการกบฏทุกครั้งจะมีการลิดรอนไม่ให้เสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้จากกฎหมายที่ออกโดยคณะรัฐประหารทุกคณะ คือ ประกาศของคณะรัฐประหารที่มีคำสั่งห้ามประชาชนกระทำการต่าง ๆ ที่เป็นการลิดรอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน และเมื่อประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองชั่วคราวก็จะได้เห็นว่า ไม่มีหมวดการรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และยังมีการใช้กฎหมายเข้ามาควบคุมเสรีภาพของประชาชนอีกโดยอ้างภาวะไม่ปกติ คือ การประกาศกฎอัยการศึกการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน เพื่อให้อำนาจเจ้าหน้าที่รัฐในการควบคุมไม่ให้ประชาชนเคลื่อนไหวทางการเมือง และมีการออกกฎหมายที่จะมาลงโทษต่อผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับคณะรัฐประหาร อาทิ เช่นพระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ.2476 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พ.ศ.2476, พ.ศ.2478, พ.ศ. 2481 พระราชบัญญัติกักคุมผู้เป็นภัยแก่ชาติในภาวะคับขัน พ.ศ.2488 ที่ใช้เป็นกฎหมายลงโทษต่อบุคคลที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับคณะรัฐประหาร

โดยสรุปจึงเห็นได้ว่า ประชาชนไทยไม่มีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและไม่มีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบในภาวะไม่ปกติของประเทศไทย